

Sanon ihan rehellisesti, että on kiva kirjoittaa arvostelua Mattiesko Hytösen omaelämäkerrasta. Luulen, että Suomessa on aika monta ihmistä, joita Mattiesko on tavalla tai toisella onnistunut ärsyttämään. Sehän on ollut hänen tarkoituksensakin. En silti ole jäävi arvioimaan Hytöstä: en ole yrittänyt saada häntä erotetuksi mistään, en ole kirjoittanut raivokkaita vastineita, ja ne jutut, jotka hän on tehnyt minusta, eivät kuulu gonzojournalismin huippuhetkiin. Minulla on ollut vain joukko faktoja koskevia oikaisuja, niin kuin kai jokaisella Hytösen juttujen kohteella. Mattiesko Hytönen, joka kirjassaan esittää olevansa hyvinkin tarkka ja puuttuu armotta muiden virheisiin ja journalistisiin heikkouksiin – Timo Harakka ei kuulemma tarkista lähteitään –, ei juuri koskaan itse tarkista lähteitään ja tekee yleensä niistä virheellisiä johtopäätöksiä (myös silloin kun hän tekee juttua yhdessä poikansa kanssa ja antaa väärän todistuksen pojastaan). Voin kertoa pienen banaalin esimerkin. Hytönen istui kerran Strindbergin kahvilan terassilla peruukki päässä ja tarkkaili ohikulkijoiden reaktioita. Juttu oli siis journalistisen velttouden malliesimerkki, mies oli vaivautunut kauniina iltana tasan kahden korttelin päähän toimituksesta tekemään triviaalijuttua. Satuain ajamaan polkupyörällä ohi. Katseeni ohitti tutun näköisen tyypin ja katsoin uudelleen. Se oli kuin olikin Hytönen, lähes

tuntemattomana. Jutussa Hytönen katsoi, että olin nolostunut hänen peruukistaan enkä siis ollut eurokansalainen. Hän muuten myös ylpeilee sillä, ettei hänen tarvinnut tehdä tällaisia juttuja kuin yksi viikossa. Kirjasta ei täysin selviä, mitä hän muuten tekee, paitsi viettää kaksi tuntia joka aamu Atleettiklubilla.

Minulla on myös ilo oikaista itseäni harmittanut ufotarina siitä, että ”tyyliniekkana” käyn lauantaisin Stockmannin Herkussa. Olen käynyt Stockmannin ruokaosastolla elämäni aikana ehkä kolme kertaa oma-aloitteisesti ja tullut yleensä tyhjin käsin pois, kun en ole mikään erikoisruokien harrastaja. Hytönen on tässä sotkenut minut Arto Noroon. Enemmän perää oli siinä, että omistin Dior-paidan tavatessani Hytösen toisen kerran. Se vain oli Meksikosta ostettu vale-dior, joka kesti käyttöä yhden syksyn.

Hytösen faktat ovat siis usein väärin, mutta sehän on muutenkin tavallista julkisjournalismissa. Jos juttu on henkilöstä, jonka itse tuntee, niin se on miltei aina täynnä virheitä. Omituisin väärä väite, minkä Hytönen kirjassaan esittää, on, että vain yksi henkilö olisi kieltäytynyt haastattelusta. Tosiasiassa Hytösen on ollut pakko siirtyä henkilöhaastatteluista muihin juttuihin siitä yksinkertaisesta syystä, että hänen on ollut hankala saada haastateltavia.

Loppujen lopuksi minulla ei ole valittamista. Hytönen on onnistunut muuttamaan erään tut-

kimuksen tilanteen täydellisesti, mutta vika oli tietysti minun, kun suostuin haastateltavaksi. (Minun kauttani Hytönen sai pistettyä haastattelun otsikkoon väitteen Koivukylästä onnettomien lähionä, minkä jälkeen haastattelut tyssäsivät.) Sivu-
mennen sanoen Hytönen on erittäin hankala haastattelun vaattija, ja varsinkin kieltäytymisen jälkeen hän muuttuu todella ikäväksi.

Edellinen on kirjoitettu hie-
man Hytöstä mukaillen. Hän kirjoittaa tekstinsä minämuodossa ja kertoo lähinnä siitä, miten hän on joko onnistunut ärsyttämään ihmisiä tai saanut nämä esittämään hänestä väärää väitteitä, jotka hänen on pakko oikaista. Toinen puoli elämäkerrtaa on sitten suku- ja perhekronikkaa. Hytösellä on melko traaginen isätausta, josta hän yrittää irrottautua, mutta ei aivan siinä onnistuen. Hän korostaa myös tiukasti heterouttaan ja homokammoaan sekä siihen omituisella tavalla liittyvää cross-dressing intoaan, joka hippoo transvestismiä. Hytösen kaltaisen journalistin, jonka on lähes pakko tehdä juttunsa kuokkimalla jossain, missä hänen ei pitäisi olla läsnä, kannattaisi toki olla mahdollisimman huomaamaton. Juuri tätä ominaisuuttaan hän muuten erityisesti korostaa: kykyään havainnointiin tuntemattomana.

Miksi hän siis toimi päinvastoin? Yksi vastaus on tietysti se, että Hesarin toimittajat alkavat olla yhä enenevässä määrin tuot-

teita. Kun siis Hytönen meni pellevaatteissaan ja rasvaisessa lettissään johonkin tilaisuuteen, niin tarkoitus olikin, että hän näkyisi, että juttu muodostuisi hänestä eikä suinkaan jostain Hytösestä riippumattomasta aiheesta.

Hytösen kohdalla tuotteistus on mennyt pitkälle: oman kropan täydelliseen muokkaamiseen asti. Olen lukenut Loic Wacquantin erinomaisen analyysin bodareiden arkipäivästä, ja vaikka Hytönen velvollisuudentuntoisesti kiistääkin hormonien käytön, niin siihenhän ei ole pakko uskoa. Jokainen lihaksiaan rakentava tyyppi on todennäköisesti käyttänyt hormoneja ja lukemattomia muita pillereitä, joilla on melko yllättäviä vaikutuksia ruumiiseen. Luulisin, että osa Hytösen poikkeavuuksista selittyy yksinkertaisesti erilaisten aineiden väärinkäytöllä. Se, että hän kehuu olevansa säännöllinen verenluovuttaja, ei merkitse mitään. Jos hän käyttää esim. EPOa, niin on hyvä mennä välillä pudottamaan veriarvoja.

Hytösen kirjan perusteella saa melko hyvän kuvan siitä tavasta, jolla Helsingin Sanomien toimitus pyörii, millaisia onnettomia surkimuksia päätoimittajat yleensä ovat ja miten sisäsihtoonen ja verkostoitunut Hesari on. Ei ollut ihme, että Hytösen kirja arvosteltiin lehdessä melkoisen epäystävällisesti, mutta hyvin vaisusti. (Samaan tyyliin kuin Jukka Kajava arvioi Seppo Toivosen tekemän erinomaisen Hesari-kriittisen jutun televisiosta. Se on helppoa, kun ei tarvitse kuin vaieta, niin juttu sammuu itsestään.)

Elämäkertaisuus on melkoisen naiivia tekstiä. Hytönen kirjoittaa lapsistaan palvovasti, mi-

tä voi toki pitää anomaliana muuten itsekeskeisessä ihmisten jahtaamisessa. Varsinkin pojan luulisin kuitenkin kiusaantuneen lukiessaan isänsä kertomuksia hänestä.

Vakavin kritiikkini koskee sitä, mitä on tapana kutsua refleksiivisyydeksi tai introspektioksi. Sellaista ei nimittäin kirjasta löydy. Mistään ei käy ilmi, miksi Hytönen harrastaa homo-vaatteita, samalla kun hänen homokauhunsa on erittäin korostunutta. Mistään ei selviä, miksi hänellä ja vaimolla on kymmeniä pehmonalleja, joita he hellivät. Mistään ei oikein selviä, miksi hän on pakottanut poikansa suutelemaan itseään suule vielä yläasteellakin. Paitsi yksi lause, että isä pilven longalla näkisi, mitä hänen poikansa teki. Voiko olla parempaa esimerkkiä siitä, mitä lapset saavat kärsiä isovanhempiensa vuoksi! Mutta tuskin tämä silti selittää, miksi Hytösen on ollut pakko suudella poikaansa julkisesti suulle. Isähän kyllä "näki" sen, vaikka se tapahtuisi vähän diskreetimmin.

Mielenkiintoista on myös se herkkyyys, jolla Hytönen itse suhtautuu ns. väärin väitteisiin, erityisesti jos ne koskevat hänen fyysisiä kykyjään (mittojenkin epäily riittää). On oikeastaan aika vitsikästä, että Hytönen tarvitsee ison osan kirjastaan maksakseen kalavelkojaan takaisin ihmisille, jotka ovat jollain tavalla loukanneet häntä ja kertonut väärää tietoa. Asiahän on täsmälleen päinvastoin. Olisi hauskaa kerätä kaikki Hytösen haastattelemat ja antaa heidän kertoa, mitä oli todella tapahtunut. Siitä voisi tulla melko hauska kirja. Ja paksu.

Lopuksi täytyy kuitenkin todeta, että on Hytönessä jotain

maagista. Sen osoittaa jo se, miten monet ihmiset ovat jääneet tavallaan koukkuun, vaikka kokemukset ovat olleet kurjia. Roswitha Heikkilän tragikoominen suhde Hytöseen on myös hyvä esimerkki. Olisi kiva tietää, kuka oli "Tappaja", joka harjoitti puhelinterroria Hytösen kotiin usean vuoden ajan ja lopetti sitten. Koska soitot päättyivät heti Hytösten muutettua, veikkaisin, että kyseessä oli lähinaapuri. Eli kysymys on, mikä Hytönessä vetää, vaikka hän on paskamainen ja itsekeskeinen tyyppi, jonka kaikki havainnot ovat päin mäntyä. Ehkä juuri kaiken reflektion kieltäminen, jäärapaisen yksilulotteinen näkemys maailmasta, joka pakottaa miettimään, onko mies idiootti vai eksenttrinen älypää.

* * *

Keijo Korhonen on historiantutkija, jolla on ollut melkoisen kummallinen ura. Hän on ollut vuoroin professorina ja vuoroin ulkoministeriön virkamiehenä (pisimmän ajan), ja lyhyen aikaa myös ulkoministerinä, mikä saa keskeisen sijan hänen muistelmistaan (jotka toki käsittelevät muutakin kuin Korhosta Kekkosen komennossa). Päätoimittajaksi hän oli ilmeisesti ajatellut jäädä, mutta ryhtyminen pienryhmän EU-vastaiseksi presidenttiehdokkaaksi teki tämän mahdottomaksi. Niinpä hän on nykyään amerikkalaisen tusinayliopiston professorina Tucsonissa, Arizonassa, mikä on kovin merkillinen ratkaisu juuri Korhoselle.

Omaan elämääni Korhonen on vaikuttanut merkittävästi, erään varhaisen kirjoituksensa kautta. Kun 60-luvun alussa otin vielä

koululaisena ensimmäisiä askelia sivistyneistön kentällä (tai oikeastaan sen varjokentällä, erinäisten intellektuellisystävyyksien kautta) sain käsiini Korhosen kirjoittaman ja Armo Hormian Tajo-kustantamon julkaiseman vihkosen "Linjoja puoleltatoista vuosisadalta", jonka Korhonen kirjoitti väitöskirjatyönsä ohessa parissa viikossa. Siinä Korhonen erinomaisen selkeästi ja vastaansanomattomasti esitti teesin siitä, kuinka Suomen kohtalonkysymystä, suhdetta Venäjään, on pyritty 1800-luvun alusta lähtien ratkomaan kahdella toisilleen vastakkaisella tavalla. Joko se tehtiin vedoten oikeuteen ja sopimuksiin, joiden perusteella Suomen tuli asettua vastustamaan tiukasti Venäjän pyrkimyksiä, tai sitten ottaen huomioon sen, että suurvallan naapurissa (ja autonomisena osana) pienen Suomen oli järkevää ottaa huomioon suurvallan intressit omassa toiminnassaan ja sitä kautta ajaa omaa etuaan. Armfelt, Rehbinder, Snellman, Yrjö-Koskinen, Paasikivi, Kekkonen olivat tämän erittäin stilisoidun tarinan sankarit ja konnina taas nuorsuomalaiset kukkoilijat, Tanner, Erkko jne. 17-vuotiaalle Uuden Suomen ja Timen piirissä kasvaneelle munkkiniemeläiselle porvarispojalle tämä oli suuri paradigmanmuutos (sanan varsinaisessa mielessä: se muutti hetkessä kaikki Suomen lähihistoriaa koskevat tulkintani). Voisi jopa sanoa, että ilman Korhosta olisin voinut hyvinkin joutua samanlaisen naiivin Eurooppa-euforian valtaan kuin suurin osa sukupolveani.

En koskaan opiskellut poliittista historiaa, joten en joutunut Korhosen kanssa lähempiin tekemisiin. Kun itse tulin professoriksi tiedekuntaan, niin Keijo

Korhonen oli ulkoministerinä ja siirtyi sitten aika pian alivaltiosihteeriksi. Mutta toki muistan hänet joistakin tiedekunnan koukuksista ylimielisenä, melko ikävänä miehenä. Sen vaikutelman saa muistelmistakin. Tässä ovat kyseessä selkeästi muistelmat, eikä varsinainen omaelämäkerta. Muistelmat eivät valitettavasti perustu dokumentteihin. Matti Klinge on jo maininnut kohdan, jossa professorin henkilömuisti pettää pahasti (ja jossa Klinge on varmasti oikeassa), ja muitakin varmaan on. Silti kukaan ei ole kysynyt kunniansa perään, vaikka aihetta voisi olla.

Tässäkin tapauksessa Helsingin Sanomat reagoi Korhosen muistelmiin kummallisesti, katsoen niiden edustavan alatyylisä kaunaisuutta. Korhonen on toki itsekeskeinen ja ylimielinen ihminen, joka ei kovin monia muita ihmisiä arvosta – Kekkonenkin osoittaa raadollisuutensa, vanhuuden jo heikentämänä –, mutta ei hän silti mikään katkera ole. Päinvastoin, suuri osa muistelmista on erittäin kiinnostavaa ja valistunutta aikalaishavainnointia, joskin paikoin liian paljon tekijän omia ansioita korostavaa. Luulen, että HS-arvion perusteena on pikemminkin Korhosen nuiva käsitys nyky-Suomen eliiteistä.

Tässä suhteessa sekä Hytönen että Korhonen ovat samassa veneessä. Korhonen arvioi poliittista eliittiä ja Hytönen media-eliittiä, mutta kummallekin eliitille on tunnusomaista omalla suljetulla kentällä pyöräminen ja omien melkoisen rajallisten etujen ajaminen. Toisin kuin Hytönen Korhonen katselee asioita laajemmasta perspektiivistä ja näkee erityisesti Suomen EU-politiikan pahaksi virheeksi, jota

selittää suomalaisten eliittien irtautuminen lähtökohdistaan.

Meillähän vallitsee se näköharha, että meikäläiset eliitit olisivat demokraattisia ja kansanomaisia, kun suuri osa niistä on peräisin ns. savupirteistä. Toisen tai useamman sukupolven pääomat ovat edelleen harvinaisuuksia. Mutta usein on niin, että juuri ensimmäisen sukupolven eliiteillä on voimakas tarve irrottautua juuristaan, kieltäytyä kokonaan ja löytää intressi-kytköksensä muualta. Nöyrät EU:n pokkuroijat ovat tyyppiä kansakoulunopettaja Oulusta tai lahjakas koulupoika Mikkelistä. Tässä suhteessa juuri Korhosen pitkien linjojen tajua on hieno seurata. EU on monelle suomalaiselle vain keino vapautua ikiaikaisesta Venäjän ikeestä. Sen vapauden takia voi uhraa vaikka Suomen itsenäisyyden. Harmi, koska nykyisessä maailmantilanteessa pieni maa pystyisi säilyttämään toimintavapautensa ja tulemaan kuuluksi parhaiten pysyttäytymällä irti erilaisista liittokunnista, aivan niin kuin ne suomalaiset säästöpankit pelastuivat, jotka eivät liittyneet Suomen säästöpankkiin. Norjan (jonka NATO-kytkentä on historiallinen anomalia, pahan Saksa-shokin tuote) nykyinen vapaus on tästä hyvä esimerkki: se voi valita EU:n tavoitteista sen, mikä sitä kiinnostaa ja hyödyttää, ja jättää turhat kotkotukset pois. Eikä norjalaisten virkamiesten tarvitse yhtenään hypätä Brysselissä tai käyttää työaikaansa direktiivien seuraamiseen. Ja verovapaa kauppakin kukoistaa...

Toisaalta suomalaisten eliittien ongelma on, että Suomi on kovin pieni maa monille heistä. Korhonen käyttää esimerkkinä Max Jakobsonia, joka oli valmis

kävelemään jopa Kekkonen yli päästäkseen YK:n pääsihteeriksi. Jakobsonille Suomi oli täysin riittämätön foorumi. Kekkonen suuruus taas Korhosen mielestä oli juuri siinä, että hänelle Suomi oli tärkein. Nykyään tilanne on se, että Jakobsonella meillä on joka oksalla, mutta niitä, jotka asettavat aidosti muut kuin omat henkilö- tai ryhmätunsa keskipisteeseen, on kovin niukasti.

Mainitsin edellä Helsingin Sanomien jyrkän reaktion Korhosen muistelmiin. Syynä ei voinut olla vain se, että Korhonen olisi erityisen kaunainen, vaan ennen kaikkea Korhosen tinkimätön suhtautuminen Suomen itsenäisyyteen. Toinen Korhosen suutumuksen aihe on Kekkoseen kohdistuva jälkikäteispansettelu, esim. tämän leimaaminen KGB:n agentiksi. Siinä kohdassa Korhonen päästelee tekstiä, josta olisi luullut asianomaisten (Koivisto, Aho, Lipponen & Co.) hakevan kunniaansa oikeudessa: "Ei Kekkonen luopunut maan itsenäisyydestä ja itsenäisestä tuomiovalasta eikä omasta lainsäädännöstä ylikansallisen suurvallan hyväksi. Ihan toiset pojat sen tekivät, Kekkonen perinnön kyvyttömät ja arvottomat anastajat. Nuo samat isänmaanpetturit ja maan-kavaltaajat, jotka nyt syyttävät vanhaa presidenttiä (sic! ikään kuin Kekkonen olisi vielä elossa) isänmaanpetturiksi."

Korhosen tulkinta on kaiken lisäksi se, että hän muutaman ulkoministeriön korkean virkamiehen (ennen kaikkea Risto Hyvärisen ja Matti Tuovisen, mutta myös Jorma Vanamon, Antti Karppisen, Jaakko Ilonien) ja tietysti Kekkonen tuella ylläpiti suomalaisen puolueettomuuspolitiikan peruslinjaa ja esti Suomea tekemästä hirveitä erehdyksiä mm. Saksojen poli-

tiikassa, sotilasyhteistyössä Neuvostoliiton kanssa tai EEC-sopimusta solmittaessa. Vastassaan hänellä oli joukko hyvää tarkoittavia hölmöjä sekä nuoria urantavoittelijoita, joille oma menestys oli tärkeämpää kuin periaatteet. Korhosen näkemyksessä juuri ne nuoret vasemmisto-työläiset, jotka ärhäköimmin vastustivat hänen "uusrealistista" tiukan paasikiviläistä linjaansa ja veljeilivät venäläisten KGB-upseerien kanssa, ovat nyt kaikkein innokkaimmin kiinnittämässä Suomea EU-liittovaltion syrjäiseksi ja alistetuksi osaksi. Jaakko Blomberg, Paavo Lipponen, Erkki Tuomioja, Jaakko Kalela, Alpo Rusi, Osmo Apunen kuuluvat Korhosen luettelossa tähän kastiin. Sitten tulevat kaikki pelkästään henkilökohtaista etuaan ajavat, kykijensä rajat ylittäneet ja vain halveksuntaa osakseen ansaitsevat: Väyrynen, Ahtisaari, Mattila, Perttunen, Uusitalo. Muista Korhosella on enimmäkseen myönteistä sanottavaa, paria suoranaista vihollista lukuun ottamatta. Niistä tärkein on Vladimir Stepanov, jonka ansiosta Korhonen joutui pois ulkoministerin pallilta (omasta mielestään) liian aikaisin.

Joukko ulkoministeriön kavereita saa sitten suorastaan palvovan käsittelyn. Se, että ulkoministeriö oli Korhosen todellinen "koti" ja että yliopisto jäi hänelle täysin vieraaksi, näkyy jo siitäkin, ettei hänellä ole yhtäkään hyvää eikä pahaa sanaa sanottavana yliopistoaikaisista kollegoistaan. Muuten vastaan tulee joitakin varsin yllättäviä mieltymyksiä, kuten esimerkiksi Hannu Taanila, jota ei aivan heti ensimmäiseksi luulisi Korhosen ystäväksi.

Miehellä on myös yllättäviä

vastenmieltymyksiä, joista voimakkain on Korhosen Saksa-inho. Oli sitten kyse itä- tai länsisaksalaisista, niin ne olivat aina yhtä surkeaa porukkaa, huonosti käyttäytyvää, öykkäroivää ja suurvaltasovinnista. Korhonen vakuuttaa, että tässä suhteessa Kekkonen oli hänen kanssaan aivan samaa mieltä. Tämä Saksa-inho on selvästi vaikuttanut Korhosen näkemykseen EU:sta ja ajatukseen siitä, että meidän ei pidä suhtautua liian sinisilmäisesti Saksan suurvaltahaaveisiin.

Kirjan kiinnostavimmat väitteet liittyvät Kekkonen suhtautumiseen Neuvostoliittoon. Korhosen mukaan Kekkonen pelkäsi venäläisiä-neuvostoliittolaisia ("niin kuin pahan auto-onnettomuuden kokenut pelkää uutta kolaria"), suhtautui heihin aina epäluuloisesti eikä odottanut sieltä mitään hyvää. Hänen suhtautumisensa saneli siis ensisijaisesti pelko siitä, mitä tällainen juonikas suurvalta voi meille tehdä. Ja tämä suhtautuminen voimistui Kekkonen viimeisinä vuosina, mikä myös epäilemättä vaikutti hänen pysymiseensä presidenttinä.

Minusta on selvää, että ainakin 50- ja 60-luvun Kekkosta on vaikea pitää Venäjä-pelkurina. Sen sijaan se, mitä olemme saaneet lukea 1970-luvun jatkuvasta painostuksesta ja Suomen puolueettomuuspolitiikan hellittämättömyydestä nakertamisesta ystävyysjärjestöjen varjolla, on sopusoinnussa Korhosen antaman kuvan kanssa. Tämä on tietysti totaalissa ristiriidassa sen ajatuksen kanssa, että Kekkonen olisi ollut KGB:n agentti tai edes vain Neuvostoliittoa häikäilemättömästi sisäpolitiikassa hyödyntävä epäisänmaallinen niljake.

Mielenkiintoinen aukko muuten on, että Korhonen ei mainit-

se missään suhtautumistaan USA:han (paitsi että hänen mielestään New York on mainio kaupunki ja että YK:n päämajaa ei pitäisi siirtää New Yorkista pois). Ikään kuin USA:lla ei olisi mitään asemaa Suomen ulkopoliitikassa. NATO jää myös kirjassa arvoitukseksi.

Lopuksi voi vielä kysyä, onko näissä kahdessa kirjassa mitään yhteistä vai onko niiden arvostelu yhdessä vain riippuvaista tämän kirjoittajan mieltymyksistä tai inhoista. Otsikko kertoo yhtymäkohdan aika hyvin, ja tä-

mä yhteys tulee esiin jo teosten kansikuvissa. Hytönen pullistelee heiveröistä rintakehäänsä ja Korhonen tähystelee kaukaisuuteen ulkoministerinä (?) pyramidin huipulta. Kummallakin on tarve korostaa omaa erinomaisuuttaan tavalla, joka on hiukan epäsuomalainen. Kumpikin edustaa uutta, amerikkalaista individualismia, jossa tärkeintä on itsestä ulospäin luotu kuva, tavaraluonne. Sinänsä ne ovat siis myös mainioita ajankuvia. Ainakin minä luin molemmat kiinnostuksella, joskin olisin tie-

tyn toimituksellisen tekstikarsinnan myös hyväksynyt.

J. P. ROOS

MATTIESKO HYTÖNEN
RINNANYMPÄRYS 106
OTAVA 1999 (2. PAINOS)
KEIJO KORHONEN
SATTUMAKORPRAALI
KORHONEN KEKKOSEN
KOMENNOSSA
OTAVA 1999 (2. PAINOS)

YKSILÖN USKO, YHTEISÖN USKONTO

Länsimainen kulttuuri lienee historiallinen harvinaisuus sikäli, ettei se tunnusta uskoa, ainakaan sen uskonnoksi järjestäytyneessä muodossa. Itse asiassa tilanne on täsmälleen päinvastainen: nimenomaisesti uskonnottomuutta voidaan pitää tekijänä, joka erottaa modernin länsimaisen kulttuurin sekä edeltäjistään että muista aikalaisistaan. Valtionkirkon olemassaolosta huolimatta yhteiskuntamme on etäännytynyt uskonnollisista kysymyksistä niin kokonaisvaltaisesti, että presidenttiehdokkaiden joukossa on varteenotettavana vaihtoehtona kirkosta eronnut ateisti. Tämä on toki merkki aidosta pluralisaatiosta, mutta samalla se osoittaa, ettei kristillisyydellä ole yhteiskunnassamme enää samanlaista funktiota, kuin sillä

on tähän saakka ollut. Uskonnolla saattaa edelleen olla joitakin rituaalisia tehtäviä, mutta se ei enää julkisen puheen tasolla sisällä *uskoa*, antaumusellista heittäytymistä korkeamman, sielullisen tai näkymättömän varaan. Sören Kirkegaard rinnasti uskonsa hyppyyn, heittäytymiseen Suuren Tuntemattoman käsivarsille. Moderni länsimainen kulttuuri ei sen sijaan tunnusta tuntemattomuutta. Todellisuuden on oltava tosi ja todeksi todistettu.

Uskonnon eriytymistä muusta yhteiskunnasta heijastellee sekin, että tutkijat ovat alkaneet asettaa kristinuskoa kasvavassa määrin samalle viivalle muiden uskomusjärjestelmien kanssa. Uskontoa tarkastellaan yhä enemmän osana muuta kulttuuria, eikä niinkään autonomi-

sena ja erillisenä alueena, jonka totuudet määrittäisivät sisältä käsin. Historioitsijoiden ja sosiologien käsissä uskonnollisuus on muuttunut identiteettityön alueeksi siinä, missä valtaosa aiemmasta kirkkohistoriasta on käsitelty erilaisia uskonnollisia tulkintoja suhteutettuna niiden oletettuun totuusarvoon. Sekä Janne Kivivuoren että Irma Sulkusen hiljattain ilmestyneet uskonnonhistorialliset tutkimukset ovatkin ansiokkaita kytkiessään luterilaisen kristillisyyden suunnanmuutokset kirkon ulkopuoliseen sosiaaliseen todellisuuteen. Sulkunen kuvaa 1700-luvun suuria herätyksiä ja Kivivuori 1800-luvun puolivälistä alkaen virinnyttä aitousretorista suuntausta reaktiona niihin muutoksiin, joita ympäröivässä yhteiskunnassa on ta-